

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет романської філології і перекладу
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Допущено до захисту

«__» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Олена ЗАЛЕСНОВА*

КУРСОВА РОБОТА

з філології на тему:

«Парадигматична характеристика лексики: гіперонімія vs гіпонімія»

Студентки групи Млі05-21

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.051 Романські мови і літератури

(переклад включно), перша – іспанська

Освітня програма Іспанська мова і література, друга

іноземна мова, переклад

Кузьменко Єлизавети Костянтинівни

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доцент

Бобчинець Любов Іванівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії:

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

Київ 2024

АНОТАЦІЯ

У курсовій роботі було досліджено та проаналізовано поняття парадигматичних відношень, лексико-семантичних полів як найбільшого парадигматичного утворення та гіперонімію і гіпонімію, порівнюючи ці явища в іспанській та українській мовах.

У першому розділі було розглянуто парадигматичні відношення, що відносяться до синхронічної лінгвістики за концепцією Фердинанда де Сосюра, лексико-семантичні поля, а також концепції гіперонімії та гіпонімії і схожих на них явищ.

У другому розділі було проведено порівняльний аналіз співвідношення гіпонімів та гіперонімів в іспанській та українській мовах на основі лексико-семантичних полів. Також було визначено стратегії перекладу, що враховують ці концепції для точного відтворення семантики та культурного контексту, які представляють собою лексичні перекладацькі трансформації – генералізацію та конкретизацію.

Окрім цього, було становлено значення гіпонімії та гіперонімії для мовного аналізу, перекладу та розуміння культурних особливостей, а також вплив цих концепцій на мовний вираз у різних культурних контекстах.

Ключові слова: парадигматичні відношення, лексико-семантичне поле, гіперонімія, гіпонімія, гіпоніми, гіпероніми, генералізація, конкретизація.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ГІПЕРОНІМІЯ ТА ГІПОНІМІЯ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА В ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	6
1.1. Поняття парадигматичних відношень та лексико-семантичних полів.....	6
1.2. Визначення та характеристика явищ гіперонімії та гіпонімії.....	11
1.3. Функції гіперонімів та гіпонімів.....	15
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	19
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ГІПЕРОНІМІЇ ТА ГІПОНІМІЇ В ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	21
2.1. Аналіз відмінностей української та іспанської мов у контексті гіпонімів та гіперонімів на основі різних лексико-семантичних полів.....	21
2.2. Гіпероніми та гіпоніми у іспанських та українських пареміях.....	24
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	27
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

У сучасному лінгвістичному дослідженні парадигматичні відношення виявляються одним із ключових аспектів аналізу мовної структури та семантики. Суттєва роль цих відношень полягає в утворенні мовного образу, організації словникового запасу та сприянні зрозумінню тексту. Особливу увагу привертають гіперонімія та гіпонімія як два важливі типи парадигматичних відношень, які визначають ієрархічну структуру мовних одиниць та їхніх значень. Ці відношення не лише відображають мовну систему, а й мають значний вплив на процеси комунікації та перекладу.

Актуальність цієї курсової роботи полягає в її важливості для розуміння структури мови, а саме – у вивченні парадигматичних відношень, таких як гіперонімія та гіпонімія. Ці концепції є ключовими у мовознавстві, від лексикографії до семантики та перекладу, допомагаючи аналізувати лексичні поля, розуміти семантичні відтінки та структуру словникового запасу.

Об'єктом дослідження є такі поняття як парадигматичні відношення, гіперонімія та гіпонімія.

Предметом дослідження є різні аспекти гіперонімії та гіпонімії в мові, їхні взаємозв'язки та вплив на лексичну та семантичну структуру мови, а також їхня роль у процесах перекладу.

Мета роботи полягає у тому, щоб дослідити та проаналізувати парадигматичні відношення між словами в мові, зокрема гіперонімію та гіпонімію, їх вплив на структуру мови та їх використання в контексті різних лексико-семантичних полів та паремій.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- 1) вивчити теоретичні основи парадигматичних відношень, лексико-семантичних полів, гіперонімії та гіпонімії;
- 2) проаналізувати та порівняти приклади гіперонімії та гіпонімії в іспанській та українських мовах;
- 3) на основі розгляду використання гіперонімії та гіпонімії в різних

лексико-семантичних полях та паремій в іспанській та українських мовах, проаналізувати співвідношення;

4) дослідити роль гіперонімії та гіпонімії в процесах перекладу, зокрема їх роль у точності та адекватності перекладу між мовами різних культурних та історичних контекстів.

Методи дослідження: аналіз наукових лінгвістичних джерел для з'ясування стану розробки проблеми, метод теоретичного аналізу (визначення основних понять), описовий, структурний, пояснювальний.

Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ГПЕРОНІМІЯ ТА ГПОНІМІЯ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА В ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1.1. Поняття парадигматичних відношень та лексико-семантичних полів

Перш ніж перейти до розгляду поняття парадигматичних відношень, є необхідним розглянути дихотомію *синхронія/діахронія* Фердинанда де Сосюра, видатного лінгвіста та засновника структуралізму, яка є підґрунтям для подальшого визначення парадигматичних відношень.

У ХІХ столітті серед лінгвістів точилася дискусія про те, чи повинна лінгвістична наука зосереджуватися на історичній еволюції та порівнянні мов, чи на описовому аналізі лінгвістичних даних. Неограматика та компаративісти вірили в перше, тоді як Сосюр відстоював друге. Він вважав, що наукові методи однаково застосовні як до описового, так і до історичного вивчення мови. Щоб розрізнити їх, він ввів поняття *синхронії* та *діахронії*. Синхронна лінгвістика займається вивченням мови в певний момент часу, в розрізі, включаючи її звуки, слова, граматику і правила. Діахронічна лінгвістика, з іншого боку, вивчає зміни, яких зазнає мова з плином часу. Сосюр використав систему осей, щоб символізувати ці дві перспективи. Горизонтальна вісь представляла одночасність, а вертикальна – послідовність [12, с. 56].

До синхронії належить усе, що називається загальною граматиною, бо лише через мовні стани встановлюються різні відношення, які є сферою граматики. У порівнянні з історичною лінгвістикою, вивчення статичної лінгвістики є більш складним, оскільки остання має справу з мовою у певному її стані. Стан мови – це не момент часу, а певний період, коли кількість змін, що відбулися в мові, є мінімальною. Визначення стану мови не позбавлене труднощів, оскільки і час, і простір створюють проблеми. Наприклад, мова може залишатися незмінною протягом значного періоду, а потім зазнати багато

трансформацій за короткий час. Таким чином, поняття стану може бути лише приблизним [13, с. 101]. Саме зі синхронного аспекту мови впливають синтагматичні та парадигматичні відношення, про які мова йтиме далі.

Синтагматичні відношення – це відношення між мовними елементами, що утворюють послідовні структури на певному рівні. В цих відношеннях елементи розташовані лінійно і вони мають здатність поєднуватися. Для прикладу можна розглянути синтагму *брати участь* та її граматичну композицію *дієслово + іменник*, що є структурою синтагматично пов'язаних компонентів на граматичному рівні. Важливо зазначити, що синтагматика може проявлятися також у фонетичних явищах, словотворі, лексиці і т.д.

Перед тим як перейти до тлумачення парадигматичних відношень, належить зауважити, що Фердинанд де Сосюр використовував термін *асоціативні відношення* на протиположності синтагматичним. Як відомо, відношення між лінгвістичними термінами поділяються на дві групи, які протиставляються одна одній та відповідають двом формам розумової діяльності. На відміну від синтагм, у контексті синтагматичних відношень, що ґрунтуються на лінійній природі мови, асоціативні відношення створюють групи, позначені різноманітними зв'язками. Наприклад, слово “викладання” несвідомо може викликати в пам'яті безліч інших слів: “освіта”, “учень” і т.д. Ці координації, асоціативні відношення, що утворюються поза дискурсом, не підтримують лінійність, а є частиною внутрішнього сховища, з якого складається мова кожного мовця.

Ментальна асоціація створює групи завдяки розумінню природи зв'язків, які пов'язують терміни разом; розум створює стільки асоціативних рядів, скільки існує різноманітних зв'язків. Слово завжди може викликати все, що так чи інакше з ним асоціюється. У той час як синтагма одразу передбачає порядок послідовності та фіксовану кількість елементів, терміни в асоціативній сім'ї не зустрічаються ні у фіксованій кількості, ні в певному порядку. При асоціації “боляче”, “приємно”, “страшно” і т.д., не можна передбачити кількість слів, які запропонує пам'ять, або порядок, в якому вони з'являться. Окреме слово – це як

центр сузір'я – точка скупчення невизначеної кількості скоординованих термінів [13, с.123].

Термін *парадигматичні відношення* на позначення терміна *асоціативні відношення* Фердинанда де Сосюра, який не був збережений, запропонував вперше данський мовознавець та лінгвіст Луї Єльмслев на четвертому Міжнародному лінгвістичному конгресі у Копенгагені у 1936 році [10, с. 78]. Одна з проблем з поняттям асоціативних відношень, як їх визначив де Сосюр, полягає в тому, що кожна інша одиниця мови або нагадує, або не нагадує за формою чи значенням будь-яку іншу одиницю [7, с. 205].

Єльмслев розуміє парадигматичні та синтагматичні правила як відношення двох видів між знаками. У синтагматичному відношенні значення терміна зумовлене контрастом з термінами, що передують і слідуєть за ним, оскільки, з огляду на лінійний характер означувача, термін не може з'являтися одночасно з іншими термінами. У парадигматичному відношенні значення терміна зумовлене контрастом, встановленим з усіма термінами, які можуть з'являтися в тому самому контексті [8, с. 28].

Відповідно до визначення, подане в лінгвістичній енциклопедії, парадигматичні відношення це “відношення між елементами однієї категорії, тобто елементами, які можна замінити один одним” [14]. Наприклад, у словосполученні “нести сумку” елемент “сумку” можна замінити, залежно від контексту, на “рюкзак”, “службу”, “відповідальність”, “збитки”. Іспанською мовою можна навести приклад словосполучення “tomar el sol”, де елемент “el sol” можна замінити на “medidas”, “riesgos”, “la iniciativa”, опираючись на певний контекст.

До парадигматичних відношень належать наступні: відношення між дзвінками і глухими, м'якими і твердими звуками у фонетиці; між відмінковими формами дієслів, різними типами речень в граматиці тощо. У лексико-семантичній системі виокремлюють синонімію, антонімію, гіпонімію, конверсиви [5, с. 212].

Найбільшим парадигматичним об'єднанням є лексико-семантичне поле.

Лексичне поле – це сукупність слів, пов'язаних спільним значенням, розділених на більш конкретні значення мінімальними відмінностями у змісті (семами). Наприклад, лексеми “mesa” (“стіл”), “silla” (“стілець”), “sillón” (“крісло”), “sofá” (“диван”) формують лексичне поле меблів в іспанській мові.

Поле часто представлене архілексемою, що відповідає його основному значенню, але це не є обов'язковим для існування поля як такого. Поля допускають кілька рівнів структурування, тобто поле певного рівня може бути включене як одиниця в поле вищого рівня. Наприклад, “animal vacuno” (“велика рогата худоба”), є архілексемою для “buey” (“віл”), “vaca” (“корова”), “toro” (“бик”); натомість, “animal” (“тварина”), - це архілексема семантичного поля вищого рівня, до якого належить “animal vacuno” (“велика рогата худоба”).

З точки зору змісту, архілексема відповідає загальному значенню лексичного поля. Вона представляє як спільний знаменник семантичну основу всіх членів поля. Таким чином, зміст члена поля можна сформулювати так: основа + диференційне значення, тобто архілексема + сема (+класема). У семантичному аналізі лексем розрізнявальні (мінімальні) ознаки змісту називають семами. Значення дуже загального порядку, які функціонують у рядах полів (наприклад, “живе”, “неживе”, “людина”, “тварина”), можна назвати класемами.

У зв'язку з класемами виникає кілька питань. Перш за все, класема, яка функціонує як детермінант в одних лексемах, може функціонувати як визначальна сема в інших лексемах. Також постають питання про те, до якого ступеня узагальненості архілексема стає класемою; як відрізнити класеми від граматичних означень, вбудованих у лексеми і т.д. Виникає проблема і у контексті природи семантичних і класематичних визначень, адже ці визначення не є тотожними граматичним визначенням, яким вони можуть відповідати. Наприклад, “la persona” є граматично жіночого роду в іспанській мові та “нейтральним” терміном з лексичної точки зору, оскільки може стосуватися осіб обох статей.

Клас – це сукупність лексем, які, незалежно від лексичних полів, пов'язані

між собою спільною диференційною ознакою. Класи проявляються в їхньому граматичному та лексичному “розподілі”, тобто лексеми, що належать до одного класу, поводяться граматично або лексично аналогічно. Так, у мові можуть існувати такі класи іменників, як “живі істоти” та “речі”, “позитивні” та “негативні” прикметники тощо. Семантична ознака, за якою визначається клас, це класема, про яку було написано вище. Клас може міститися в класі вищого рівня, наприклад, клас “люди” в класі “живі істоти”. Класи не слід плутати з лексичними полями. Лексичне поле – це безперервний лексичний зміст, умова, яка, з іншого боку, не є обов'язковою для класу. Лексичне поле може належати до класу в цілому і, таким чином, містити відповідну класему; але класема може також “перетинати” цілу низку лексичних полів. Відповідно, слова різних класів можуть належати до одного лексичного поля, і навпаки.

На додаток до основних термінологічних понять, визначених для аналізу лексичних полів, буде вартим згадати і поняття виміру, запозичене з термінології Ф. Г. Лаунсбері. Вимір, який функціонує в лексичному полі, становить шкалу для опозицій між певними лексемами цього поля. У лексичному полі можуть функціонувати різні виміри: наприклад, якщо взяти лексичне поле прикметників віку іспанської мови, можна виділити виміри “власний вік”, “класифікація за часом” тощо. Вимір являє собою певним чином проміжну архіюдиницю між відповідними лексемами.

Говорячи про загальну характеристику полів, важливо зазначити, що лексичні поля не обов'язково організовані “без остатку” за своїми компонентами: більш-менш значна їх частина може бути представлена лише архілексемами. Між лексичними полями часто існують інтерференції: вони репрезентують не одну однорідну групу, “дискретні” класи, а кілька одночасних категорій, що ґрунтуються на різних критеріях. Лексичні поля не є полями об'єктів, вони не збігаються з концептуальними полями та не є асоціативними полями: вони радше протилежні їм (лексичні поля є “доцентровими” по відношенню до “слів”, асоціативні поля – “відцентровими”).

Основні відмінності між мовами в тому, що стосується полів, полягають у наступному: мови не структурують однакові реалії, розмежування одних і тих самих реалій може відрізнятись як і самі принципи структурування та поділу: наприклад, в іспанській мові маємо “tocar” (el violin), в українській мові – “грати” (на скрипці) [5, с. 135-137; 9, с. 297-299].

1.2. Визначення та характеристика явищ гіперонімії та гіпонімії

Як було згадано вище, до парадигматичних відношень прийнято включати синонімію, антонімію, конверсиви та гіпонімію. Саме останнє явище – гіпонімія та, відповідно, гіперонімія – буде детально розглянуто нижче.

Гіпонімічні та гіперонімічні зв'язки є одними з найголовніших типів системних (парадигматичних) відношень в лексико-семантичному полі та відіграють значну роль у їхньому формуванні. Ці відношення також прийнято називати родо-видовими або видо-родовими.

За М. Кочерганом, гіпонімія – це сукупність значимо однорідних одиниць, що входять до складу одного класу. Наприклад, “plátano” (“банан”), “naranja” (“апельсин”), “melón” (“диня”), “pera” (“груша”), “piña” (“ананас”) та “limón” (“лимон”) є гіпонімами ширшого поняття або гіпероніма “frutas” (“фрукти”). Гіпоніми завжди є більш конкретними та семантично багатшими за свої гіпероніми. Це означає, що цілком можливо замінити гіпонім гіперонімом, але не навпаки. Наприклад, можна сказати “Le regalaron por su cumpleaños el instrumento musical” (“Йому подарували на день народження музичний інструмент”) замість “Le regalaron por su cumpleaños el violín” (“Йому подарували на день народження скрипку”), але не навпаки: скрипка є музичним інструментом, але музичний інструмент не є скрипкою, до ширшого поняття музичного інструменту входять і барабан, і гітара, і флейта тощо. Гіпонімія має фундаментальне значення для організації словникового складу мови, оскільки вона структурує лексичні одиниці у споріднені групи та поля. Оскільки в лексико-семантичній системі домінують родо-видові відношення, опозиція між

поняттями є інклюзивною, тобто існує слабкий, немаркований член і сильний, маркований член. Це надає лексико-семантичній системі ієрархічного порядку, коли слова нижчого рівня абстракції послідовно включаються в слова вищого рівня, що відрізняється від граматичних абстракцій, які не дотримуються цієї схеми [1, с. 269].

Гіпонімію нерідко зображують як відношення включення. Однак те, що включає що, залежить від того, чи ми розглядаємо значення екстенціонально чи інтенціонально. З точки зору екстенсії, клас, позначений вищим терміном, включає клас, позначений гіпонімом, як підклас; так, клас фруктів включає клас яблук як один із своїх підкласів. Дивлячись на значення інтенціонально, ми можемо сказати, що значення (сенс) яблука є багатшим, ніж значення фрукта, і включає в себе або містить у собі значення фрукта. Це можна побачити більш чітко у випадку слів, які мають очевидні дефініції. Наприклад, з визначення “garañón” (“жеребець”) як “caballo macho” (“самець коня”) є зрозумілим, що значення жеребця включає в себе значення коня плюс щось інше – самець.

Гіпонімія часто визначається з точки зору лінгвістичних наслідків між реченнями, які відрізняються лише лексичними одиницями, що перевіряються: “Es una manzana” (“Це яблуко”) тягне за собою “Es una fruta” (“Це фрукт”), адже речення “Es una manzana” не може бути істинним без речення “Es una fruta”, тому що яблуко не може не бути фруктом, проте ситуація навпаки є неможливою: речення “Es una fruta” не тягне за собою “Es una manzana”. Існує два види труднощів з визначенням гіпонімії в такий спосіб. Одна з них полягає в тому, що речення, яке містить гіпонім, не завжди тягне за собою відповідне речення з підрядним зв'язком. Наприклад, хоча “Es un tulipán” (“Це тюльпан”) означає “Es una flor” (“Це квітка”), “No es un tulipán” (“Це не тюльпан”) не означає “No es una flor” (“Це не квітка”). Друга складність полягає в тому, що зв'язок між досліджуваними реченнями не завжди є свідченням гіпонімії. Для прикладу, “Una bala se alojó en el muslo de José” (“Куля застрягла в стегні Хосе”) означає “Una bala se clavó en la pierna de José” (“Куля застрягла в нозі Хосе”), але “muslo” (“стегно”) не є гіпонімом слова “pierna” (“нога”). “Muslo”

(“стегно”) є меронімом до голоніма “pierna” (“нога”). [6, с. 148-149] Про явище меронімії буде згадано пізніше.

Якщо розглядати гіпонімію як суто логічне поняття, то вона є перехідним відношенням: якщо А є гіпонімом Б, а Б є гіпонімом В, то А обов'язково є гіпонімом В. Для прикладу, якщо взяти А як “caniche” (“спанієль”), Б як “perro” (“собака”) та В як “animal” (“тварина”), то вийде, що спанієль є гіпонімом гіпероніму собака, собака є гіпонімом гіпероніму тварина, тому й спанієль є гіпонімом гіпероніма тварина. Цікаво, що гіперонім собака стає гіпонімом при гіперонімі тварина.

Ко-гіпоніми – це слова, які мають спільний гіперонім, який представляє ширшу категорію. Однак ко-гіпоніми не пов'язані безпосередньо один з одним, а лише можуть замінювати один одного в певному контексті. Наприклад, у “perro” (“собака”) і “gato” (“кіт”) є ко-гіпонімами, оскільки вони обидва мають спільний гіперонім “animal” (“тварина”), але не мають прямого відношення один до одного. Інший приклад – “coche” (“автомобіль”) і “bicicleta” (“велосипед”) зі спільним гіперонімом “transporte” (“транспорт”). Ко-гіпоніми мають схожі контексти і, відповідно, можуть використовуватися як взаємозамінні в цих контекстах.

Необхідно зазначити, що низка ко-гіпонімів не гарантує обов'язково існування гіпероніма: “bota – calzado” (“черевик – взуття”) і “agua – líquido” (“вода – рідина”) не гарантують існування “bolígrafo – ...” (“ручка – ...”), оскільки не існує терміна, який би охоплював усі “instrumentos para escribir” (“письмове приладдя”). Його довелося б заповнювати штучно й аналітично – “instrumentos-para-escribir” – як напівгіперонім. Не можна одразу припускати, що така ситуація і в інших мовах: наприклад, у кечуа є “qillqana” як набір приладдя для письма. Однак, загалом існує багато полів гіперонімічної порожнечі [4, с. 67].

Багато гіпонімів зазвичай поєднуються в реченнях, утворених за схемою: “Un caballo es un animal” (“Кінь – це тварина”) і “Un caballo es una especie de animal” (“Кінь – це вид тварин”). Однак у значній кількості випадків

нормальним є поєднання за першою з цих моделей, але не за другою: речення “Un garañón es un caballo” (“Жеребець – це кінь”) є нормальним, але речення “Un garañón es una especie de caballo” (“Жеребець – це вид коня”) – ні. Відношення, яке ілюструє, що кінь є видом тварини, але жеребець не є видом коня, було названо таксономією. Таким чином, таксономія є підвидом гіпонімії. Щоб було можливим відрізнити таксоніми від інших гіпонімів, необхідно зрозуміти наступне. Таксонім повинен певним чином взаємодіяти зі значенням свого підпорядкованого слова, додатково вказуючи на те, що є його відмінною рисою для того. Для прикладу можна взяти речення “La fresa rubia es un tipo de rubia” (“Полунична блондинка – це тип блондинки”). Ключовою відмінною характеристикою блондинки є наявність світлого волосся, а полунична блондинка ще більше уточнює та підкреслює характеристику. Якщо ж взяти речення “La rubia es un tipo de mujer” (“Блондинка – тип жінки”), то воно буде некоректним, адже ключовою відмінною характеристикою жінки в класі людей є її стать; однак блондинка не уточнює цю характеристику, отже, вона не може представляти “тип” [6, с. 150].

Цікаву паралель з гіпонімією демонструє явище меронімії. Меронімія – це певного роду включення одного терміна в інший з тієї точки зору, що він представляє реальну складову речі, а не просто її сутнісний зразок. У меронімії об’єкти є окремими, на відміну від синонімічного аспекту гіпонімії. Щоб розібратися з гіпонімією, достатньо звести її до одного об’єкту: “La rosa es una flor” (“Троянда – це квітка”), проте “Mira una rosa – Mira una flor” (“Подивіться на троянду – Подивіться на квітку”), де троянда=квітка (сказано про один і той самий об’єкт, в саду, де цвіте троянда). Для того, щоб мати справу з меронімією, однієї одиниці недостатньо: “El pedal está en la bicicleta” (“Педаль знаходиться на велосипеді”), але вона не є велосипедом і, відповідно, педаль≠велосипед. У цьому полягає різниця між класами і частинами: класи мають схожість між собою (всі квіти схожі між собою і відповідають своїми ознаками вищому цілому), а частини – ні, оскільки вони пов’язані скоріше аспектами фізичної цілісності (не можна уявити собі велосипед без педалі), а не

поєднанням ознак [4, с. 65].

Меронімічні ієрархії менш чіткі та регулярні, ніж таксономічні, які були згадані вище. Мероніми різняться, наприклад, тим, наскільки необхідна частина для цілого. Деякі з них є необхідними для звичайних прикладів, наприклад, “nariz” (“ніс”) як меронім “cara” (“обличчя”); інші є звичайними, але не обов'язковими, як “collar” (“комір”) як меронім “camisa” (“сорочка”); треті є необов'язковими, як “sótano” (“підвал”) для “casa” (“будинок”).

Меронімія також відрізняється від гіпонімії перехідністю. Як було зазначено, гіпонімія завжди перехідна, а меронімія зі свого боку може бути перехідною, а може і не бути. Перехідним прикладом є: “uña” (“ніготь”) як меронім “dedo” (“палець”), а “dedo” (“палець”) – “mano” (“рука”). Можна побачити, що “uña” (“ніготь”) є меронімом до “mano” (“рука”), оскільки цілком можливо сказати: “La mano tiene las uñas” (“На руці є нігті”). Нетранзитивним прикладом є: “cristal” (“віконне скло”) є меронімом “ventana” (“вікно”) (“Hay cristal en la ventana” – “Вікно має віконне скло”) і “ventana” (“вікно”) є меронімом “habitación” (“кімната”) (“Hay ventana en la habitación” – “Кімната має вікно”); але “cristal” (“віконне скло”) не є меронімом “habitación” (“кімната”), бо не можна сказати “Hay cristal en la habitación” (“Кімната має віконне скло”) [11, с. 70].

1.3. Функції гіперонімів та гіпонімів

З попередньо поданого матеріалу можна виділити певні функції явища гіпонімії. В першу чергу необхідно зазначити категоризацію, адже гіпероніми допомагають об'єднати споріднені поняття під ширшим терміном, що полегшує їхнє розуміння та запам'ятовування, що може стати в нагоді в багатьох сферах. Наприклад, при вивченні мови людина зіштовхується з випробуванням, яке полягає у вивченні нової лексики, і завдяки гіпонімії у неї є можливість структурувати нові слова за певними категоріями (родина, будинок, одяг і т.д.), що полегшить їхнє вивчення. Також можна згадати й ієрархію: гіпероніми та

гіпоніми створюють ієрархічну структуру семантичних полів; їх можна спостерігати зверху вниз, де вищий рівень є більш загальним, а нижчий - більш конкретним. Подібна структура полегшує аналіз лексико-семантичних полів при роботі з ними.

Вартими уваги є функції гіперонімів та гіпонімів у контексті перекладу. Доктор філологічних наук Селіванова О.О. у своїй статті “Проблема диференціації перекладацьких трансформацій” виділяє формальні трансформації, формально-змістовні трансформації та формально-змістовні трансформації з прагматичним компонентом. На інтерес заслуговують формально-змістовні трансформації, у яких є фонетичний, лексичний, морфологічний та синтаксичний рівні. На лексичному рівні присутні два плани: денотативний та конотативний. Саме до трансформацій денотативного плану на лексичному рівні формально-змістовних трансформацій належать метонімічні заміни, в якій можна знайти велику кількість заміни, серед яких варто виокремити *генералізацію* та *конкретизацію*. В цих двох замінах гіпоніми та гіпероніми відіграють центральну роль, адже генералізація іншими словами – це гіперонімічна трансформація, в якій відбувається заміна гіпоніма гіперонімом, а конкретизація – гіпонімічна трансформація, в якій відбувається заміна гіпероніма гіпонімом [2, с. 204].

Конкретизація полягає в заміні слова або словосполучення вихідної мови (ВМ) з ширшим значенням словом або словосполученням мови перекладу (МП) з вузьким значенням. Багато іспанських слів мають широку семантику, яка охоплює значення цілої низки українських слів. Такими є, дієслова руху, різні лексеми “*iniciativa*”, “*acción*”, “*manifestación*”, “*problema*” та ін, які в залежності від контексту потрібно буде конкретизувати і це вимагає від перекладача хороших екстралінгвістичних знань, розуміння тексту і ситуації. Наприклад, слово “*industria*” при перекладі на українську мову може передаватися і словом “індустрія”, і також гіпонімами “промисловість”, “галузь промисловості”, “виробництво”, “підприємство”. Також можна навести приклад речення “*He preparado la comida*”, в якому “*comida*” може перекладатися як “обід” або

“вечеря” з урахуванням контексту.

Прийом генералізації значень діаметрально протилежний прийому конкретизації, оскільки він полягає в заміні видового поняття родовим. Він полягає у заміні одиниці ВМ, що має більш вузьке значення, одиницею МП з більш широким значенням. І тут застосування цього прийому може бути вимушеним або факультативним. У першому випадку в мові перекладу відсутнє необхідне слово з конкретним значенням. Так, відмінності між українськими “теща і свекруха” або “тесть і свекор” узагальнюються в іспанських перекладах єдиними гіперонімами “suegra” і “suegro”. У другому випадку перекладач віддає перевагу більш загальному варіанту зі стилістичних міркувань.

Під час перекладу з іспанської мови українською генералізація застосовується набагато рідше, ніж конкретизація. Це пов'язано з особливостями іспанської лексики, адже слова цієї мови частіше мають більш абстрактний характер, ніж українські слова, які стосуються того самого поняття.

Функції гіперонімів та гіпонімів у контексті перекладацьких трансформацій, генералізації та конкретизації, також полягають у передачі стилістичних відтінків, що є важливим аспектом у мистецтві перекладу. Гіпероніми та гіпоніми можуть мати різні стилістичні відтінки, які перекладач повинен враховувати для точного та виразного відтворення сенсу тексту.

Правильний вибір гіперонімів та гіпонімів допомагає зберегти або змінити стилістичний тон тексту. Наприклад, у іспанській мові можуть існувати дієслова-гіпероніми з досить загальним вжитком, які в українському перекладі можна замінити на дієслова-гіпоніми з більш виразним або емоційним відтінком. Це особливо важливо у літературних або поетичних текстах, де стиль грає ключову роль у передачі авторської ідеї та емоцій. Такі мовні трансформації не лише допомагають зберегти сенс оригіналу, а й роблять переклад більш природним та зрозумілим для аудиторії.

Розуміння відношень між гіперонімами та гіпонімами допомагає знайти

адекватні еквіваленти при перекладі, що сприяє точнішому та більш зрозумілому перекладу.

Важливо зазначити, що гіпоніми та гіпероніми відіграють свою роль і тоді, коли справа стосується реалій, особливо в контексті перекладу текстів. Наприклад, якщо в певному тексті читачу знання всіх реалій не є необхідним для розуміння загальної картини, їх можна замінити аби уникнути перенавантаження. Наприклад, можна гіпоніми “gazpacho” (холодний іспанський суп), “churros” (іспанський десерт з заварного тіста), “chorizo” (іспанські сосиски зі свинини), які позначають деякі реалії, замінити на гіпероніми “суп”, “десерт”, “сосиски” при перекладі на українську, якщо не буде відбуватися втрати сенсу або контекстуальної важливості. Такий підхід дозволяє зберегти зрозумілість тексту для читача, який може бути менш знайомий з конкретною культурною або регіональною специфікою. Однак важливо пам'ятати, що точність і відтворення контексту залишаються важливими критеріями у перекладі, тому необхідно здійснювати такі заміни обережно, щоб не втратити важливі деталі чи нюанси оригінального тексту.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Поняття парадигматичних відношень і лексико-семантичних полів, а також гіперонімії та гіпонімії варто починати з обговорення дихотомії синхронії/діахронії, введеної Фердинандом де Сосюром, який підкреслював відмінність між синхронічною лінгвістикою, яка вивчає мову в певний момент часу, і діахронічною лінгвістикою, яка досліджує мовні зміни з плином часу. Парадигматичні відношення, які належать до синхронічної лінгвістики та які у Сосюра були спочатку представлені як асоціативні, це – відношення між елементами однієї категорії, які можуть бути замінені один одним, що охоплюють синонімію, антонімію, гіпонімію та конверсію у лексико-семантичній системі.

Важливим поняттям, яке варте розгляду, є й лексичне поле, яке є найбільшим парадигматичним об'єднанням і визначається як сукупність слів, пов'язаних спільним значенням і розділених на більш конкретні значення з мінімальними відмінностями у змісті. Структура лексичних полів включає архілексеми, які представляють основне значення поля, семи, які позначають мінімальні відмінності у змісті, і класеми, які представляють дуже загальні значення, що функціонують у різних полях.

Гіпонімічні та гіперонімічні зв'язки є одним з найголовніших типів парадигматичних відношень у лексико-семантичному полі. Гіпонімія – це сукупність значимо однорідних одиниць, що входять до складу одного класу. Гіпонім можна замінити гіперонімом, адже гіпоніми завжди є більш конкретними та семантично багатшими, але навпаки замінити неможливо. Гіпонімія часто зображається як відношення включення, а також перехідним відношенням. Ко-гіпоніми – це слова, які мають спільний гіперонім, який представляє ширшу категорію. Існують також явища таксономії та меронімії, які однак не варто плутати з гіпонімією.

Гіпероніми та гіпоніми допомагають структурувати словниковий запас, створюючи ієрархічну структуру в семантичних полях. Гіпонімія та гіперонімія

відіграють вирішальну роль у перекладацьких трансформаціях, зокрема в процесах генералізації та конкретизації, коли гіпоніми замінюються гіперонімами або навпаки для точної передачі конкретного значення. Вибір гіперонімів і гіпонімів може вплинути на стилістичну тональність тексту, особливо в художніх або поетичних перекладах, а також на передачу культурних або регіональних особливостей, коли певні реалії можуть бути замінені ширшими термінами для покращення розуміння читачем.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ГІПЕРОНІМІЇ ТА ГІПОНІМІЇ В ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Аналіз відмінностей української та іспанської мов у контексті гіпонімів та гіперонімів на основі різних лексико-семантичних полів

Як зазначалось вище, у різних мовах можна простежити нерівномірний розподіл гіперонімів та гіпонімів. Це обумовлено багатьма екстралінгвістичними чинниками, у тому числі культурними і географічними.

Наприклад, у мовах народів, що мають довгу традицію вирощування певних культурних або географічно обмежених продуктів, спостерігається більша деталізація термінів для позначення гіпонімів. Так, у мовах народів, які мають багату культуру виноградарства, можна знайти велику кількість термінів для позначення різних сортів винограду, що виражається у винних термінах, що є гіпонімами до загального терміну “виноград”. Аналогічно, у мовах народів, що проживають у високогір’ї, можна очікувати більш розвинену систему термінів для позначення географічних об’єктів, пейзажів, культур, які вирощують в тому кліматі тощо. У мовах, які мають менш розвинені культурні або географічні специфіки, може бути менше деталізації та різноманітності гіпонімів. Це може відбитися у відносно більшій універсальності та загальних термінах, які позначають широкі класи об’єктів чи понять.

Враховуючи культурні та географічні відмінності між Іспанією та Україною, в мовах цих країн можна простежити нерівномірний розподіл гіперонімів та гіпонімів в різних лексико-семантичних полях. Наприклад, в іспанській мові є багато найменувань креветок у залежності від розміру і різновидів: “camarones”, “gambas”, “quisquillas”, “gambas de tigre”, “langostinos”. Всі ці слова є гіпонімами, які не фігурують в такій кількості в українській мові, де до гіпероніма “креветка” можемо підібрати декілька гіпонімів, які в основному будуть лише науковими найменуваннями, на кшталт “тигрова

креветка”, “королівська креветка”, “шампанська креветка” і т.д. Це зумовлено географічними особливостями двох країн. Хоча в морях України креветки також присутні, але в Іспанії через вагу Середземного моря та фокусу на морепродуктах у національній кухні та харчуванні іспанців (*dieta mediterranea*) в мові буде домінувати різноманіття гіпонімів.

Цікаве спостереження відбувається при порівнянні гіпонімів та гіперонімів в лексико-семантичному полі “ягоди”. В українській мові до гіпероніму “смородина” належать гіпоніми “червона смородина”, “чорна смородина”, “порічки” (позначає червону та білу смородину). В іспанській мові присутні лише гіпоніми “*grosella roja*” та “*grosella negra*” до гіпероніму “*grosella*”. Цікаво, що в українській мові ми маємо “аґрус” та “смородина”, а в іспанській – “*grosella espinosa*” та “*grosella*”, в українській – “ґлід” та “обліпіха”, а в іспанській – “*espino*” та “*espino amarillo*”. В українській мові є гіпоніми “брусниця” та “журавлина”, а в іспанській ці ягоди називатимуться однаково “*arándonos rojos*”. В результаті можемо простежити вплив географічного чиннику у користь різноманіття в українській мові.

Лексико-семантичне поле “кольори” також має свої відмінності. В українській мові до гіпероніму “зелений” можна навести гіпоніми “темно-зелений”, “світло-зелений”, “салатовий”, у той час як в іспанській до гіпероніму “*verde*” є гіпоніми “*verde claro*” та “*verde oscuro*”, так як в цій мові не існує салатого кольору. В українській до гіпероніму “кольори” включаються “синій” та “блакитний”, у той час як в іспанській мові не існує цього розрізнення і у них буде лише слово “*azul*” з уточненням відтінку: “блакитний” – “*azul claro*” або “*azul celeste*”, “синій” – “*azul oscuro*”. Також в іспанській мові існує гіпонім “*color habano*” (колір гаванської сигари) до гіпероніму “кольори”, якого в українській немає і він може бути замінений на коричневий колір.

Уваги заслуговує і лексико-семантичне поле “родина”. Наприклад, іспанський гіперонім “*abuelos*” (з гіпонімами “*abuela*” та “*abuelo*”) не існує в українській мові, де натомість використовується два гіпоніми “бабуся” й “дідусь”. Та ж сама ситуація і з гіперонімом “*tíos*” (з гіпонімами “*tío*” та “*tía*”) в

іспанській мові, якого не існує в українській, де використовуються гіпоніми “дядько” та “тітка”. Це можна прослідкувати і з “hermanos” (з гіпонімами “hermano” та “hermana”), де в українській будуть лише гіпоніми “брат” та “сестра”, а також з “primos” (з гіпонімами “primo” та “prima”) в іспанській, в той час як в українській присутні лише гіпоніми “двоюрідний брат” та “двоюрідна сестра”. Відмінності між українською та іспанською мовою полягають і в наявності гіпероніму “suegros” (з гіпонімами “suegra” та “suegro”) в іспанській, доки в українській наявні лише гіпоніми “тесть” та “теща”. Цікаво, що на позначення українських “свекор” та “свекруха” в іспанській мові також використовуються “suegra” і “suegro”. В українській мові також переважає кількість гіпонімів до гіпероніму “свояцтво” (щодо братів та сестер подружжя): “своячка”, “свояк”, “швагрова”, “шурин”, “швагер”, “дівер”, “діверка” (“ястрівка”), “зовиця”. В іспанській мові найменувать менше, тому до гіпероніму “cuñadía” стосуються лише гіпоніми “cuñado”, “cuñada”, “concuñado” та “concuñada”. Тут же можна спостерігати наявність гіпероніму в іспанській мові “cuñados” (“cuñado” та “cuñada”), в той час як в українській будуть використовуватися відповідно гіпоніми – “шурин” (або “дівер”) та “зовиця” (або “своячка”). Аналогічна ситуація з гіперонімом “concuñados” (“concuñado” та “concuñada”) в іспанській мові, де в українській мові будуть використовуватися гіпоніми “чоловік зовиці” та “дружина шурина”. Ці відмінності у вираженні родинних зв'язків пов'язані з екстралінгвістичними соціальними та культурними чинниками.

В лексико-семантичному полі “титули” в іспанській та українській мовах також є певні відмінності. В українській мові до гіпероніма “титул” (в іспанській “título”) буде належати більше гіпонімів за рахунок того, що в ній наявні найменування “князь” та “принц”, на позначення яких в іспанській є лише один гіпонім “príncipe”, а також в українській мові є “король” та “цар”, які в іспанській будуть однаково звучати як “rey”. Така відмінність пов'язана з наявністю або відсутністю певних реалій в різних мовах, що відображає різні історичні та культурні контексти, а також політичні системи, що притаманні

кожній з цих країн.

2.2. Гіпероніми та гіпоніми у іспанських та українських пареміях

Паремії, або прислів'я та приказки, також заслуговують на увагу, так як вони є фольклорним жанром, який відображає особливості мови в різних історичних умовах та культурних контекстах. Кожна мова має свій власний набір паремій, які відображають та укорінюють у собі різноманітні аспекти життя, цінностей та мудрості давніх поколінь. Наприклад, українські паремії часто відображають духовність, сімейні цінності та трудову етику, що відзеркалено у таких висловах, як “Терпіння і праця все перемагають” чи “Без сокири не тесляр — без голки не кравець”. У той же час іспанські паремії можуть відображати важливі аспекти гостинності, солідарності та національного характеру, наприклад, “A mal tiempo, buena cara” (“Вдар лихом об землю”) або “A Dios rogando y con el mazo dando” (“У Бога просячи і молотом б'ючи”). Вивчення паремій кожної мови допомагає краще зрозуміти її культурні особливості та традиції.

При перекладі іспанських паремій на українську відбувається багато трансформацій, або й загалом переклад відбувається шляхом підбору найближчого відповідника в нашому фонді приказок та прислів'їв. Деякі іспанські приказки ґрунтуються на культурних реаліях, яких або загалом немає в Україні та українській мові, або вони не є загальноживаними і відомими великій кількості людей, тому їх доводиться адаптувати, пояснювати або замінювати на більш загальні та відомі поняття. Гіперо-гіпонімічні заміни в перекладі можна простежити в багатьох випадках.

Наприклад, в іспанському прислів'ї “A quien Dios se la dé/ dió/ diera, San Pedro se la bendiga”, яке в українському перекладі виглядає наступним чином “Як бог не допоможе, то й святі не оборонять” [3, с. 12], можна побачити, що гіпонім “San Pedro” був замінений на гіперонім “святі”. Прийом генералізації у даному випадку може пояснюватися художнім баченням перекладача або

необхідністю спростити сприйняття.

В прислів'ї “A rey muerto, rey puesto” з українським перекладом “Незамінних людей немає” [3, с. 13] також відбулась генералізація, де гіпонім “rey” замінюється на гіперонім “людина” через те, що “король” як реалія не присутня в широкому вжитку в українській мові через культурну та історичну специфіку.

Гіперо-гіпонімічна заміна відбувається і в прислів'ї “Al enemigo que huye, puente de plata”, де гіпонім “Puente de plata” (“срібний міст”) замінюється на гіперонім “дорога” в українському перекладі “Хто тікає, тому всюди дорога” [3, с. 15].

Прислів'я “Arrieritos/arrieros somos y en el camino nos encontraremos” також має гіпонім “arrierito/arriero” (людина, яка водить тяглову худобу) замінений на гіперонім “людина” при перекладі на українську: “Гора з горою не сходиться, а людина з людиною зійдеться” [3, с. 18]. Застосування гіперо-гіпонімічної трансформації було необхідне через відсутність такої реалії в українській мові і також через те, що для розуміння сенсу прислів'я не є принциповим ознайомлення з іспанським терміном.

Цікавий випадок можна спостерігати в іспанському прислів'ї “Aunque la mona se vista de seda, mona se queda”, яке на українській звучить як “Прибери свиню в золото, а вона все одно в хлів піде” [3, с. 18]. Тут відбулась заміна одного ко-гіпоніму “mona” (“мавпа”) на інший ко-гіпонім “свиня”, якщо брати за основу гіперонім “тварина”. Це можна пояснити тим, що українським читачам більш знайома тварина свиня, особливо якщо говорити про людей з сільської місцевості, які тримають господарство, тому для кращого сприйняття українцями був підібраний ближчий відповідник.

Прислів'я “Cada maestrillo tiene / con su librito” має інший випадок, а саме використання прийому конкретизації. В українському перекладі воно виглядає так: “Кожен кравець на свою моду крає” [3, с. 22]. Гіперонім “maestrillo” (демінутив від майстра) в іспанській мові був замінений на гіпонім “кравець” в українській задля уточнення професії та відповідного виду діяльності для

кращого розуміння сенсу прислів'я.

В доволі популярному іспанському прислів'ї “*Más vale un pájaro en la mano que cien volando*”, яке в українській мові звучить як “Краще синиця в руках ніж журавель у небі”, також спостерігається заміна гіпероніма “*pájaro*” (“птах”) на гіпонім “синиця”.

Прислів'я “*El ojo del amo engorda al caballo/ la vaca*” при перекладі на українську – “Всяк двір хазяйським оком держиться” [3, с. 41] – зазнає перекладацької трансформації – генералізації. Гіпонім “*caballo*” (“кінь”) змінюється на гіперонім “двір”, так як двір є узагальнюючим поняттям на позначення господарства в сільській місцевості.

В прислів'ї “*El pez grande/ gordo se come al chico*” можна простежити конкретизацію, де гіперонім “*se come*” (“їсть”) замінюється на гіпонім “ковтає” в українському перекладі: “Велика риба маленьку цілою ковтає” [3, с. 42]. Ця перекладацька трансформація застосовується для підсилення дії в перекладі на українську.

Викликає інтерес й іспанське прислів'я “*Fuente Ovejuna, todos a una*”, яке в українському перекладі виглядає наступним чином: “Гуртом і батька добре бити” [3, с. 53]. Гіпонім “*Fuente Ovejuna*”, який є іспанською реалією (назва твору Лопе де Веги), вважається повноцінним терміном на позначення повстання людей. Він переходить у більш загальне поняття – гіперонім “гурт” – при перекладі на українську, так як український читач може бути не знайомим з творчим доробком конкретного іспанського драматурга.

В прислів'ї “*Más ven cuatro ojos que dos*” можна прослідкувати цікавий випадок гіперо-гіпонімічної трансформації – генералізації. В українському перекладі – “Одна голова добре, а дві краще” [3, с. 73] – використовується гіперонім голова на заміна гіпоніма “*ojos*” (“очі”), який присутній в іспанській мові, якщо розглядати їх в контексті лексичного поля, де до гіпероніму “голова” будуть відноситися гіпоніми як “очі”, “ніс”, “вуха”, “губи”, “чоло”, “підборіддя”, “волосся” і т.д.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Порівняльний аналіз гіперонімії та гіпонімії в іспанській та українській мовах у різних лексико-семантичних полях висвітлює те, як на розподіл гіперонімів та гіпонімів у мовах впливають культурні та географічні чинники. Наприклад, мови з багатими культурними традиціями в певних аспектах та специфічними географічними умовами можуть мати детальніші терміни для гіпонімів, пов'язаних з конкретними продуктами, найменуваннями рослин, ландшафту і т.д. І навпаки, мови з менш розвиненою культурною специфікою або відмінною географією можуть мати більш загальні терміни без різноманіття гіпонімів.

Відмінності між іспанською та українською мовами щодо гіпонімів та гіперонімів очевидні в різних лексичних сферах. Наприклад, іспанська мова має широкий спектр гіпонімів для гіпероніма “креветки” через важливість морепродуктів у їхній середземноморській кухні, тоді як українська мова здебільшого використовує наукові назви через менше різноманіття і популярність креветок. Аналогічно, лексичне поле з гіперонімом “ягоди” демонструє відмінності: українська мова має більше різноманітних гіпонімів порівняно з іспанською через вплив географічних чинників. У лексичному полі “кольори” українська мова має більше конкретних гіпонімів порівняно з іспанською. Лексичне поле “сім'я” також демонструє відмінності: в іспанській мові є специфічні гіпероніми на кшталт “abuelos” та “tíos”, яких немає в українській. Такі відмінності відображають соціальні та культурні чинники в різних мовах, а також їхню специфіку у використанні мовних засобів для вираження понять та концепцій, що є важливим аспектом мовного розвитку та культурного самовизначення кожної нації.

Заслуговують розгляду гіпероніми та гіпоніми й в пареміях (прислів'ях та приказках) в іспанській та українській мовах, адже вони відображають культурні особливості та традиції мови. Переклад іспанських прислів'їв українською мовою часто передбачає гіперо-гіпонімічні заміни для адаптації до

культурних відмінностей. Це можуть бути такі перекладацькі трансформації як генералізація та конкретизація. Певні конкретні терміни в іспанських прислів'ях, наприклад реалії, замінюються на більш загальні терміни в українській мові або, навпаки, більш загальні в іспанській замінюються на конкретні в українській для забезпечення кращого розуміння та культурної релевантності. Переклад паремій відображає не лише лінгвістичні аспекти, але й культурні особливості кожної мови та її спільноти, що робить процес перекладу цікавим та важливим для збереження мовної та культурної спадщини.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналіз понять парадигматичних відношень, лексико-семантичних полів, гіперонімії та гіпонімії у лінгвістиці варто починати з обговорення дихотомії синхронії та діакронії, запропонованої Фердинандом де Сосюром. Ця дихотомія розкриває відмінності між вивченням мови в певний момент часу (синхронічна лінгвістика) та дослідженням мовних змін у процесі розвитку (діакронічна лінгвістика). Синхронічна лінгвістика досліджує парадигматичні відношення, які відносяться до взаємозв'язків між елементами однієї категорії в мові. Ці відношення, також відомі в минулому як асоціативні за визначенням Сосюра, включають синонімію, антонімію, гіпонімію та конверсію.

Лексичне поле, що є складною системою слів зі спільним значенням і різними конкретизаціями, визначається як сукупність слів з мінімальними відмінностями у змісті. Тут варто згадати архілексеми (основні значення), семи (мінімальні відмінності) і класеми (загальні значення), які структурують це поле.

Гіпонімія та гіперонімія є ключовими для організації словникового запасу мови. Гіпоніми, які є більш конкретними та семантично багатшими, можуть замінюватися гіперонімами, що представляють ширшу категорію, але зворотне не є правдою. Ці відносини відображають структуру мови та допомагають у формуванні ієрархічних систем у семантичних полях.

Порівняльний аналіз гіпонімії та гіперонімії в іспанській та українській мовах вказує на вплив культурних та географічних факторів на лексичну структуру мов. Наприклад, різниця у використанні гіпонімів для певних концепцій або предметів відображає різні культурні відтінки та важливість тих чи інших аспектів у кожній мові.

Підходи до перекладу враховують гіперонімію та гіпонімію для забезпечення адекватного відтворення семантики і культурного контексту. Це може включати в себе стратегії генералізації (заміна конкретних термінів загальнішими для кращого розуміння) або конкретизації (введення більш

конкретного терміну для точного вираження).

Відмінності використання гіпонімів і гіперонімів в різних сферах життя та культурних контекстах впливають на мовний вираз та розуміння. Паремії (прислів'я та приказки) відображають ці відмінності, і їх переклад вимагає врахування цих взаємозв'язків для збереження точності та емоційного забарвлення в тексті.

Отже, гіпероніми та гіпоніми є важливими концепціями, які впливають на мовний аналіз, переклад та розуміння культурних особливостей кожної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочерган, М. П. (2010). Загальне мовознавство: Підручник. Академія.
2. Селіванова, О. О. (2012). Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*, (50), 201–208.
3. Тарновська, О. В. (2004) Словник найуживаніших іспанських прислів'їв з українськими та російськими відповідниками Одноосібний. Київ: Логос.
4. Calvo Pérez, J. (2014). *La Fundación de la Semántica: Los Espines léxicos Como un Universal Del Lenguaje*. Iberoamericana Editorial Vervuert.
5. Coseriu, E. (1991). *Principios de semántica estructural*. Gredos.
6. Cruse, D. A. (2004). *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford University Press.
7. Dinneen, F. P. (1978). *An introduction to general linguistics*. Georgetown University Press.
8. Fernández González, A. R., Hervás, S., Báez San José, V., Báez, V. (1989). *Introducción a la semántica*. Cátedra.
9. Geckeler, H. (1976). *Semántica estructural y teoría del campo léxico*. Gredos.
10. Henry Robins, R. (1965). *General linguistics: An introductory survey*. Indiana University Press.
11. John I. Saeed. (2011). *Semantics: T. 16. Introducing linguistics (3-тє вид.)*. John Wiley & Sons.
12. Leroy, M. (1967). *Main trends in modern linguistics*. University of California Press.
13. Meisel, P., & Ferdinand, D. (2011). *Course in general linguistics*. Columbia University Press.
14. Paradigmatic relation. (2019, July 11). Glottopedia, . Взято з http://glottopedia.org/index.php?title=Paradigmatic_relation&oldid=17583.